

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ 4624/2019 ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΕΚΔΔΑ).

Δήμητρα Σιαχάμη, Νομικός, ΜΔΕ Δημοσίου Δικαίου, Υπεύθυνη Προστασίας Δεδομένων ΕΚΔΔΑ

1. Η αρχή της λογοδοσίας ως μηχανισμός εγγύησης των ουσιαστικών αρχών προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Όπως είναι γνωστό, ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (εφεξής Κανονισμός) εγκαθιδρύει τη θεμελιώδη αρχή της λογοδοσίας, σύμφωνα με την οποία οι υπεύθυνοι επεξεργασίας και οι εκτελούντες την επεξεργασία οφείλουν να διαμορφώνουν τις διαδικασίες και πολιτικές που εφαρμόζουν, καθώς επίσης τα πληροφοριακά συστήματα που χρησιμοποιούν, κατά τρόπο τέτοιο ώστε να είναι σε θέση να αποδεικνύουν ενώπιον των εποπτικών και των δικαστικών αρχών, ότι συμμορφώνονται με τις επιταγές του Κανονισμού.

Η εφαρμογή της αρχής της λογοδοσίας συνεπάγεται τη χρηστή διακυβέρνηση όσον αφορά την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στον βαθμό που μέσω αυτής διασφαλίζεται η μετουσίωση των νομικών και κανονιστικών απαιτήσεων σε αποτελεσματικούς εσωτερικούς μηχανισμούς προστασίας των δεδομένων. Επιπλέον, η θέσπιση της αρχής της λογοδοσίας μετατοπίζει το «βάρος της απόδειξης», όσον αφορά τη νομιμότητα της επεξεργασίας και τη συμμόρφωση με τον Κανονισμό, από τις εποπτικές αρχές στους ίδιους τους υπεύθυνους επεξεργασίας και τους εκτελούντες την επεξεργασία.

Επομένως, η αρχή της λογοδοσίας λειτουργεί ως μηχανισμός εγγύησης όλων εκείνων των ουσιαστικών αρχών που, σύμφωνα με τον Κανονισμό, επιβάλλεται να διέπουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

2. Ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων (DPO) ως ακρογωνιαίος λίθος της αρχής της λογοδοσίας.

Για την πραγμάτωση της αρχής της λογοδοσίας, ο Κανονισμός εισάγει έναν ενδεικτικό κατάλογο μέτρων και εργαλείων. Μεταξύ αυτών διακεκριμένη θέση καταλαμβάνει, αναντίλεκτα, ο υποχρεωτικός - για τις δημόσιες αρχές και τους δημόσιους φορείς - ορισμός Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων, και μάλιστα ανεξάρτητα από το είδος των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υφίστανται επεξεργασία. Στην έννοια «δημόσιες αρχές και δημόσιοι φορείς» συμπεριλαμβάνονται και τα φυσικά και νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου που ασκούν δημόσια εξουσία, ενώ εξαιρούνται οι δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο άσκησης των δικαιοδοτικών τους αρμοδιοτήτων.

Ο Κανονισμός (άρθρα 37 - 39) και ο εφαρμοστικός νόμος 4624/2019¹ (άρθρα 6 - 8) θεσπίζουν πλέγμα ρυθμίσεων για τον Υπεύθυνο Προστασίας Δεδομένων, ο οποίος

¹ «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση

βρίσκεται στο επίκεντρο του νέου νομικού πλαισίου. Ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο όσον αφορά την ανάπτυξη κουλτούρας προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στους κόλπους του δημόσιου φορέα και εν γένει αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της αρχής της λογοδοσίας.

Αδρομερώς θα αναφερθούμε στον ρόλο του Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων, που είναι αμιγώς συμβουλευτικός (όχι αποφασιστικός) και έγκειται στη διαμεσολάβηση μεταξύ εποπτικής αρχής, υποκειμένων των δεδομένων και δημόσιου φορέα. Τα καθήκοντά του, κατ' ελάχιστον, περιλαμβάνουν:

- την ενημέρωση και την παροχή κατευθυντήριων οδηγιών στον δημόσιο φορέα και τα μέλη του προσωπικού του σχετικά με τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τον Κανονισμό και τον εφαρμοστικό νόμο,
- την παρακολούθηση της εσωτερικής συμμόρφωσης του δημόσιου φορέα με τον Κανονισμό και τον εφαρμοστικό νόμο,
- την παροχή συμβουλών για την εκτίμηση αντικτύπου και την παρακολούθηση της υλοποίησής της,
- την επικοινωνία με τα υποκείμενα των δεδομένων και τη συνεργασία με την εποπτική αρχή.

Ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων δεν φέρει προσωπική ευθύνη σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τον Κανονισμό. Δεν λαμβάνει εντολές κατά την άσκηση των καθηκόντων του, λογοδοτεί απευθείας στο ανώτατο ιεραρχικά προϊστάμενο όργανο του δημόσιου φορέα, δεν απολύεται ούτε υφίσταται κυρώσεις επειδή επιτέλεσε τα καθήκοντά του. Ανάκληση της ανάθεσης καθηκόντων, στην περίπτωση που ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων είναι μέλος του προσωπικού του δημόσιου φορέα, ή καταγγελία της σύμβασης εργασίας, στην περίπτωση που είναι εξωτερικός συνεργάτης βάσει σύμβασης παροχής υπηρεσιών, χωρεί μόνο για σπουδαίο λόγο.

Με σκοπό τη θωράκιση της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας του, ο υπεύθυνος επεξεργασίας και ο εκτελών την επεξεργασία οφείλουν να διασφαλίζουν ότι ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων:

- Συμμετέχει σε όλα τα ζητήματα σχετικά με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (όπως παρουσία σε τακτική βάση σε συσκέψεις ανώτερων στελεχών της διοίκησης και κατά τη λήψη αποφάσεων, καταγραφή λόγων διαφωνίας με τις συμβουλές του, άμεση λήψη γνώμης σε περίπτωση περιστατικού παραβίασης).
- Έχει ελεύθερη πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και πράξεις επεξεργασίας, καθώς και σε νευραλγικές οργανωτικές μονάδες του δημόσιου φορέα (όπως τμήμα ανθρωπίνων πόρων, τμήμα πληροφορικής, νομικό τμήμα).
- Έχει στη διάθεσή του τους απαραίτητους πόρους για την άσκηση των καθηκόντων του (όπως αρχείο δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, οικονομικούς πόρους, υποδομές και εξοπλισμό, επάρκεια χρόνου, συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης και fora συζήτησης).
- Αναλόγως του μεγέθους και της δομής του δημόσιου φορέα, συνεπικουρείται από ομάδα εργασίας.

στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας 2016/680 (ΕΕ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ 137 Α').

- Όταν ασκεί πρόσθετα καθήκοντα, αυτά δεν συνεπάγονται σύγκρουση συμφερόντων, πράγμα που σημαίνει ότι ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων δεν επιτρέπεται να κατέχει ανώτερη θέση διοίκησης εντός του δημόσιου φορέα, μέσω της οποίας δύναται να καθορίζει τον σκοπό και τα μέσα της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (όπως προϊστάμενος τμήματος ανθρωπίνων πόρων ή τμήματος πληροφορικής ή νομικού τμήματος).
- Συμμετέχει σε ομάδες εργασίας με αντικείμενο συναφές με δραστηριότητες επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (όπως ΟΔΕ Διαύγειας – Ανοικτών Δεδομένων).

3. Η ορθή διάκριση μεταξύ «υπευθύνου επεξεργασίας» και «εκτελούντος την επεξεργασία» ως *sine qua non* προϋπόθεση συμμόρφωσης με τον Κανονισμό (παραδείγματα πρακτικής εφαρμογής στο ΕΚΔΔΑ).

Κρίσιμης σημασίας παράμετρος για τη συμμόρφωση με τον Κανονισμό είναι η ορθή διάκριση μεταξύ «υπευθύνου επεξεργασίας» και «εκτελούντος την επεξεργασία», η οποία και διατηρήθηκε, μολονότι έχει επικριθεί εντόνως λόγω των αμφισημιών στην ερμηνεία και των δυσχερειών στην εφαρμογή που συνεπάγεται.

Ιδιαίτερα διαφωτιστική εν προκειμένω είναι η αριθ. 1/2010 γνώμη που εξέδωσε η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 για την προστασία δεδομένων², τα κυριότερα σημεία της οποίας σταχυολογούνται στα κάτωθι:

Πρώτον: Η έννοια του «υπευθύνου επεξεργασίας» είναι λειτουργική, διότι προορίζεται να κατανείμει αρμοδιότητες και καθήκοντα μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και εδράζεται περισσότερο σε πραγματολογική παρά σε τυπική ανάλυση. Σε περίπτωση, δηλαδή, που ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια για τον διορισμό του δεν καθορίζονται βάσει ρητής διάταξης νόμου, τότε η ιδιότητα του υπευθύνου επεξεργασίας αποδίδεται κατόπιν ενδελεχούς αξιολόγησης των πραγματολογικών περιστάσεων.

Δεύτερον: Οι προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό ενός φορέα ως εκτελούντος την επεξεργασία είναι, αφενός να πρόκειται για διακριτή νομική οντότητα σε σχέση με τον υπεύθυνο επεξεργασίας, αφετέρου να επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του υπευθύνου επεξεργασίας.

Τρίτον: Ο καθορισμός του σκοπού της επεξεργασίας εναπόκειται αποκλειστικά στον υπεύθυνο επεξεργασίας. Αντίθετα, ο καθορισμός του τρόπου της επεξεργασίας δύναται να ανατεθεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας στον εκτελούντα την επεξεργασία, όσον αφορά αμιγώς οργανωτικά ή τεχνικά ζητήματα (π.χ. «ποιο υλικό ή λογισμικό θα χρησιμοποιηθεί;»). Ωστόσο, ουσιαστικά ζητήματα μείζονος σημασίας για τη νομιμότητα της επεξεργασίας των δεδομένων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του υπευθύνου επεξεργασίας (π.χ. «ποια δεδομένα θα υποβληθούν σε επεξεργασία;», «για πόσο χρονικό διάστημα θα παραμείνουν αποθηκευμένα;», «ποιοι τρίτοι θα έχουν πρόσβαση σε αυτά;»).

² Η συγκεκριμένη ομάδα εργασίας συστάθηκε σύμφωνα με το άρθρο 29 της οδηγίας 95/46/ΕΚ. Είναι ανεξάρτητο ευρωπαϊκό συμβουλευτικό όργανο για την προστασία δεδομένων και την ιδιωτική ζωή. Τα καθήκοντα της ομάδας περιγράφονται στο άρθρο 30 της οδηγίας 95/46/ΕΚ και στο άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ.

Σύμφωνα με σειρά αποφάσεων της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα³, η έννοια του «υπευθύνου επεξεργασίας» αποτελεί αυτόνομη έννοια του ενωσιακού δικαίου, το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της οποίας, σε σχέση με τον δημόσιο τομέα, τελεί σε συνάρτηση με τη διοικητική οργάνωση της εθνικής έννομης τάξης, στο πλαίσιο της οποίας προέχον είναι το λειτουργικό κριτήριο. Στη Δημόσια Διοίκηση, το λειτουργικό κριτήριο συνυφαίνεται με τις αρμοδιότητες που ο νόμος απονέμει σε συγκεκριμένη δημόσια υπηρεσία, οι οποίες θα πρέπει εν τοις πράγμασι να ασκούνται από τους φορείς της, δεδομένου ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσια υπηρεσία πρέπει να λειτουργεί και να αναπτύσσει τις συνέπειές της στο πλαίσιο του κράτους δικαίου και της αρχής της νομιμότητας.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας καθορίζει το «γιατί» και το «πώς» της επεξεργασίας, απαντώντας σε καίρια ερωτήματα όπως «γιατί λαμβάνει χώρα η συγκεκριμένη επεξεργασία;» και «ποιος δρομολόγησε τη συγκεκριμένη επεξεργασία;». Αντίθετα, ο εκτελών την επεξεργασία δεν καθορίζει τον σκοπό της επεξεργασίας, αλλά παρέχει τα μέσα ενεργώντας για λογαριασμό και σύμφωνα με τις καταγεγραμμένες οδηγίες και εντολές του υπευθύνου επεξεργασίας.

Συμπερασματικά, για τον καθορισμό του υπευθύνου επεξεργασίας χρησιμοποιείται, πέραν του νομικού, το λειτουργικό κριτήριο, δηλαδή ποιος de facto καθορίζει τον σκοπό και τα ουσιώδη στοιχεία του τρόπου της επεξεργασίας. Μάλιστα, η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 για την προστασία δεδομένων θεωρεί ότι οι πραγματολογικές περιστάσεις ως κριτήριο κατισχύουν σε περίπτωση ασυμφωνίας με τυχόν νομοθετική ή συμβατική ρύθμιση.

Στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων μου ως Υπεύθυνη Προστασίας Δεδομένων του ΕΚΔΔΑ, η διάκριση μεταξύ «υπευθύνου επεξεργασίας» και «εκτελούντος την επεξεργασία» με έχει απασχολήσει στις εξής δύο περιπτώσεις:

→ Περίπτωση πρώτη: Το ΕΚΔΔΑ είναι αρμόδιο, σύμφωνα με τις οικείες οργανικές διατάξεις του⁴, για την τεχνική υποστήριξη του δικτυακού τόπου του οργάνου. Ελλείψει ρητής νομοθετικής ρύθμισης⁵, με βάση τα πραγματολογικά δεδομένα και μόνο, καθίσταται πρόδηλο ότι, όσον αφορά τη συλλογή και περαιτέρω επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που λαμβάνει χώρα μέσω του οργάνου:

- ο κατά περίπτωση επισπεύδων φορέας που, είτε θέτει σε δημόσια διαβούλευση σχέδιο νομοθετικής ή κανονιστικής διάταξης, είτε εκδίδει πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την πλήρωση θέσεων μετακλητών, επέχει θέση «υπευθύνου επεξεργασίας», ενώ
- το ΕΚΔΔΑ που, δια της αρμόδιας οργανικής μονάδας του παρέχει την τεχνική υποστήριξη του δικτυακού αυτού τόπου, επέχει θέση «εκτελούντος την επεξεργασία».

³ Βλ. όλως ενδεικτικά 98/2013, 105/2014 και 21/2019 αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

⁴ Βλ. άρθρο 9 παρ. 4 στοιχ. θ' του π.δ. 105/2018 «Οργανισμός του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης», ΦΕΚ 203 Α'.

⁵ Όσον αφορά τη διαβούλευση επί νομοσχεδίων, βλ. άρθρο 85 παρ. 3 του Κανονισμού της Βουλής σε συνδυασμό με το άρθρο 6 του ν. 4048/2012 («Ρυθμιστική Διακυβέρνηση: Αρχές, Διαδικασίες και Μέσα Καλής Νομοθέτησης», ΦΕΚ 34 Α') και, από 01/01/2020, το άρθρο 61 του ν. 4622/2019 («Επιτελικό Κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης», ΦΕΚ 133 Α').

→ Περίπτωση δεύτερη: Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 54Α του ν. 4314/2014⁶, που προστέθηκε δυνάμει της παραγράφου 10 του άρθρου 14 του ν. 4403/2016⁷ και στη συνέχεια αντικαταστάθηκε δυνάμει του άρθρου 236 του ν. 4610/2019⁸:

- το Υπουργείο Ανάπτυξης επέχει θέση «υπευθύνου επεξεργασίας» για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των συμμετεχόντων σε πράξεις που συγχρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) και υλοποιούνται στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, ενώ
- το ΕΚΔΔΑ, ως Δικαιούχος Πράξεων για την επιμόρφωση των δημοσίων υπαλλήλων, που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και υλοποιούνται στο πλαίσιο του ΕΠ «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα», επέχει θέση «εκτελούντος την επεξεργασία».

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα διάταξη, ο σκοπός της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνίσταται στην υλοποίηση (σύμφωνα με την αρχική διατύπωση) και στη διαχείριση (σύμφωνα με την αναθεωρημένη διατύπωση) των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και στην άσκηση αξιολόγησης και ελέγχου ως προς την υλοποίηση και πλέον διαχείριση των εν λόγω Προγραμμάτων.

Ωστόσο, η διάταξη του άρθρου 54Α του ν. 4314/2014, υπό την αρχική της τουλάχιστον διατύπωση, αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού στο πλαίσιο της Έκθεσης που η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα εκπόνησε για το έτος 2016⁹, με το σκεπτικό ότι η ρύθμιση αυτή, η οποία αφορά σε πλήθος έργων και φορέων, υπονομεύει το θεσμικό οικοδόμημα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Και τούτο διότι, η επίμαχη ρύθμιση αναγνωρίζει στον εκάστοτε Δικαιούχο – φορέα υλοποίησης την ιδιότητα του «εκτελούντος την επεξεργασία», μολονότι ο τελευταίος καθορίζει σκοπό, τύπους δεδομένων, μέσα και διαδικασίες επεξεργασίας, ενώ αντίθετα αναγνωρίζει στο Υπουργείο Ανάπτυξης την ιδιότητα του «υπευθύνου επεξεργασίας», μολονότι το Υπουργείο δεν είναι σε θέση ούτε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του ρόλου αυτού, ούτε να ικανοποιήσει τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων.

⁶ «Α. Για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014 - 2020», Β. Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/17 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2012 (ΕΕ L 156/16.6.2012) στο ελληνικό δίκαιο, τροποποίηση του ν. 3419/2005 (Α 297) και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ 265 Α').

⁷ «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις των άρθρων 19, 20, 29, 30, 33, 35, 40 έως 46 της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ σχετικά με “τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις και συναφείς εκθέσεις επιχειρήσεων ορισμένων μορφών, την τροποποίηση της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου” (Ε.Ε. L 189 της 29^{ης} Ιουνίου 2013) και στις διατάξεις της Οδηγίας 2014/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Ε.Ε. L330/1 της 15^{ης} Νοεμβρίου 2014) “για την τροποποίηση της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ όσον αφορά τη δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών και πληροφοριών για την πολυμορφία από ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις και ομίλους” και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού (ΦΕΚ 125 Α').

⁸ «Συνέργειες Πανεπιστημίων και Γ.Ε.Ι., πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πειραματικά σχολεία, Γενικά Αρχεία του Κράτους και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ 70 Α').

⁹ <https://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/ANNUALREPORTS/FILES%20ANNUAL%20REPORTS/ANNUAL%202016%20V3.0%20WEB%20VIEW.PDF>

Επομένως, το ΕΚΔΔΑ επέχει θέση «υπευθύνου επεξεργασίας» για τα προσωπικά δεδομένα των επιμορφωμένων δημοσίων υπαλλήλων που υφίστανται επεξεργασία, με σκοπό την εκπλήρωση της δημόσιας αποστολής του ως εθνικού στρατηγικού φορέα ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού του δημοσίου τομέα και την άσκηση των αρμοδιοτήτων του, όπως προδιαγράφονται στην κείμενη νομοθεσία που διέπει την οργάνωση και τη λειτουργία του.

Το ΕΚΔΔΑ, αντίθετα, επέχει θέση «εκτελούντος την επεξεργασία» για τα προσωπικά δεδομένα των συμμετεχόντων στις συγχρηματοδοτούμενες επιμορφωτικές δράσεις του που υφίστανται επεξεργασία, με σκοπό την εξαγωγή συγκεντρωτικών στατιστικών στοιχείων στο πλαίσιο του «Ενιαίου Συστήματος Παρακολούθησης Δεικτών ΕΣΠΑ»¹⁰, τη διενέργεια ερευνών και αξιολογήσεων και την εκπλήρωση των κανονιστικών υποχρεώσεων παρακολούθησης και ελέγχου, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 1304/2013 για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Συμπερασματικά, ο τυπικός νομικός ορισμός του «υπευθύνου επεξεργασίας» είναι δυνητικός, αφού πρωτίστως λαμβάνονται υπόψη οι πραγματολογικές περιστάσεις. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι ο ορισθείς φορέας διαθέτει ουσιαστικό έλεγχο επί των εργασιών επεξεργασίας.

Διότι μόνο τότε ο νομικός διορισμός αντικατοπτρίζει την πραγματική κατάσταση και η σχετική ρύθμιση αποτελεί διάταξη αναγκαστικού δικαίου, από την οποία τα εμπλεκόμενα μέρη δεν δύνανται να εξαιρούνται ή να παρεκκλίνουν.

4. Η πρόκριση της κατάλληλης νομικής βάσης επεξεργασίας ως *sine qua non* προϋπόθεση συμμόρφωσης με τον Κανονισμό (πρακτικά παραδείγματα εφαρμογής στο ΕΚΔΔΑ).

Εξίσου κρίσιμης σημασίας παράμετρος για τη συμμόρφωση με τον Κανονισμό είναι η εφαρμογή της κατάλληλης νομικής βάσης για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Σε αντίθεση, όμως, με ό,τι ισχύει στον ιδιωτικό τομέα, η συγκατάθεση ως νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που διενεργείται από δημόσιο φορέα, εφαρμόζεται σε ελάχιστες περιπτώσεις, όπως για σκοπούς επιστημονικής έρευνας, καθώς και στο πλαίσιο υλοποίησης δράσεων επικοινωνίας και ενημέρωσης.

Στοιχείο της εγκυρότητας της συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων είναι, μεταξύ άλλων, η συγκατάθεση να έχει παρασχεθεί ελεύθερα, δηλαδή το υποκείμενο των δεδομένων να έχει αληθινή και ελεύθερη επιλογή και να είναι σε θέση να αρνηθεί ή να ανακαλέσει τη συγκατάθεσή του χωρίς να υποστεί ζημία. Σε αντίθετη περίπτωση, ο έλεγχος του υποκειμένου των δεδομένων καθίσταται πλασματικός και η συγκατάθεση δεν αποτελεί έγκυρη βάση για την επεξεργασία, με αποτέλεσμα η πράξη επεξεργασίας να καθίσταται παράνομη.

Εξαιρετικά κατατοπιστικές εν προκειμένω είναι οι Κατευθυντήριες Γραμμές που εξέδωσε η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 για την προστασία δεδομένων, τα κυριότερα σημεία των οποίων συνοψίζονται στα εξής:

¹⁰ Βλ. άρθρο 54 («Ενιαίο σύστημα παρακολούθησης δεικτών ΕΣΠΑ 2014 - 2020») του ν. 4314/2014.

Πρώτον: Η ανισορροπία ισχύος στη σχέση μεταξύ του «υπευθύνου επεξεργασίας» – δημόσιου φορέα και του υποκειμένου των δεδομένων δεν επιτρέπει στο υποκείμενο των δεδομένων να ασκήσει ελεύθερα τη βούλησή του, ιδίως στις περιπτώσεις που η άρνηση παροχής συγκατάθεσης ή η ανάκληση αυτής συνεπάγεται αρνητικές επιπτώσεις για το υποκείμενο των δεδομένων, όπως στέρηση υπηρεσίας ή απώλεια δικαιώματος που τυγχάνει νομικής προστασίας.

Δεύτερον: Προκειμένου για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργείται από δημόσιο φορέα, συντρέχουν άλλες καταλληλότερες νομικές βάσεις και συγκεκριμένα εκείνη «της έννομης υποχρέωσης του υπευθύνου επεξεργασίας»¹¹ και εκείνη «της εκπλήρωσης καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο επεξεργασίας»¹².

Με το πνεύμα αυτό, άλλωστε, εναρμονίζεται και η πρόσφατη επιλογή του εθνικού νομοθέτη, όσον αφορά τη νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς, σύμφωνα με το άρθρο 5 του εφαρμοστικού νόμου 4624/2019¹³.

Με βάση τα δεδομένα αυτά, όσον αφορά τη λειτουργία του ΕΚΔΔΑ, η συμμόρφωση με έννομη υποχρέωση, καθώς και η εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας, και όχι η συγκατάθεση των υποκειμένων, αποτελούν τις κατάλληλες νομικές βάσεις επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων των επιμορφωόμενων δημοσίων υπαλλήλων.

Και τούτο διότι, ενδεχόμενη άρνηση παροχής συγκατάθεσης ή ανάκληση αυτής θα συνεπαγόταν αρνητικές επιπτώσεις για τα υποκείμενα των δεδομένων και, συγκεκριμένα, απώλεια του κατοχυρωμένου από τις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα δικαιώματος στην υπηρεσιακή εκπαίδευση (βλ. άρθρο 47 παρ. 1 του ν. 3528/2007, ΦΕΚ 26 Α').

5. Επιλογικές παρατηρήσεις.

Ανακεφαλαιώνοντας, λοιπόν, καταλήγουμε στην πανθομολογούμενη παραδοχή, σύμφωνα με την οποία:

πρώτον: ενεργή υποστήριξη του Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων από τη διοίκηση του δημόσιου φορέα,

δεύτερον: σαφής διαχωρισμός των δραστηριοτήτων επεξεργασίας σε εκείνες για τις οποίες ο δημόσιος φορέας επέχει θέση «υπευθύνου επεξεργασίας» και σε εκείνες για τις οποίες επέχει θέση «εκτελούντος την επεξεργασία» και

τρίτον: εφαρμογή της κατάλληλης νομικής βάσης για καθεμία δραστηριότητα επεξεργασίας,

¹¹ Βλ. άρθρο 6 παρ. 1 περ. γ' του ΓΚΠΔ (ΕΕ) 2016/679.

¹² Βλ. άρθρο 6 παρ. 1 περ. ε' του ΓΚΠΔ (ΕΕ) 2016/679.

¹³ Άρθρο 5 («Νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους φορείς») του ν. 4624/2019: «Οι δημόσιοι φορείς επιτρέπεται να επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όταν η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο επεξεργασίας».

αποτελούν εκ των ουκ άνευ προϋποθέσεις για τη σύννομη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιο φορέα, σύμφωνα και με την αρχή της λογοδοσίας.